

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Frazeologie v dílech s pohádkovou tematikou u Jana Drdy

Vypracovala: Adéla Dvořáková
Vedoucí práce: Mgr. Michaela Křivancová, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 5. května 2015

.....

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Michaele Křivancové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Abstrakt

V práci se zabýváme využitím frazeologismů v dílech Jana Drdy s pohádkovou tematikou. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části se nejprve zabýváme pojetím české frazeologie a idiomatiky v akademických publikacích. Dále se věnujeme stručnému životopisu Jana Drdy a na konci teoretické části představujeme pohádku jako literární žánr.

V praktické části se věnujeme samotnému výzkumu, kterému předcházela sběr frazeologického materiálu v pohádkovém souboru České pohádky od Jana Drdy.

Nasbíraný materiál je následně roztržěn dle sémantické funkce do příslušných skupin. Některé frazeologické obraty spadají současně do několika sémantických tříd, a proto je zařazujeme do všech skupin, kam svým významem spadají. Vyjevují se tím sémantické nuance u předmětných frazeologismů.

Cílem práce je zjištění, zda autor v pohádkách frazeologismy aktivně využívá a zda je nějak osobitě obměňuje.

Abstract

We deal with the use of phrasemes in Jan Drda's writings with fairytale theme. The work is divided into theoretical and practical part.

In the theoretical part we deal with the concept of Czech phraseology and idioms in academic publications.

Further we deal with biography of Jan Drda and at the end of the theoretical part we introduce fairytale as a literary genre.

In the practical part we deal with the research itself, preceded collection phraseologic material in a set of fairytale České pohádky of Jan Drda.

Collected material is then categorized according to semantic functionality into appropriate groups. Some idiomatic expressions fall simultaneously into several semantic classes and is therefore classified into all groups where its significance fall. They reveal to the semantic nuances in question with phrases.

The aim is to determine whether the author of fairy tales idioms actively using and whether it is somehow individually replaced.

Obsah

Úvod	8
I. Teoretická část	10
1. Česká frazeologie a idiomatika v odborných publikacích.....	10
2. Autor Jan Drda a jeho život	15
3. Pohádka a její základní charakteristika	18
II. Praktická část.....	19
1. Výsledky výzkumu	21
1.1 Frazémy týkající se způsobu chování a jednání člověka.....	21
1.2 Frazémy týkající se pohybu, rychlosti pohybu.....	22
1.3 Frazémy vyjadřující hodnocení jednání člověka.....	23
1.4 Frazémy vyjadřující míru nějaké vlastnosti	24
1.5 Frazémy upřesňující čas či časovou délku	25
1.6 Frazémy vyjadřující místní zařazení.....	26
1.7 Frazémy vyjadřující vzhled a podobu člověka	26
1.8 Frazémy vyjadřující vzhled a podobu předmětů	27
1.9 Frazémy vyjadřující množství	28
1.10 Frazémy vyjadřující jistotní postoj člověka.....	28
1.11 Frazémy vyjadřující účinek jednání	29
1.12 Frazémy vyjadřující vůli a možnost či nemožnost něco vykonat.....	29
1.13 Frazémy týkající se bohatství či chudoby	29
1.14 Frazémy vyjadřující hlad či sytost.....	30
1.15 Frazémy vyjadřující chytrost či hloupost	31
1.16 Frazémy týkající se zvukových projevů člověka.....	31
1.17 Frazémy vyjadřující vztah mezi subjekty	32
1.18 Frazémy týkající se vlastností člověka či jeho stavu	32
1.19 Frazémy týkající se přemýšlení.....	33
1.20 Frazémy týkající se smrti	33
1.21 Frazémy s náboženským příznakem.....	34
1.22 Frazémy týkající se zdravotního stavu člověka.....	34
1.23 Frazémy vztahující se k počasí.....	34
1.24 Frazémy vztahující se ke spánku	35
1.25 Frazémy vyjadřující varování, prosby, kletby, doporučení či zastrašování	35
1.26 Frazémy vyjadřující překvapení či úlek.....	36

1.27	Frazémy týkající se emočních stavů	37
1.28	Frazémy typické pro pohádkový žánr.....	38
1.29	Příслови, rčení, poučení	38
1.30	Frazémy bez specifického příznaku	39
Závěr		41
Zdroje		43
Použitá literatura		43
Internetové zdroje		44

Úvod

V bakalářské práci se věnujeme využití frazeologismů v díle České pohádky od Jana Drdy. Hlavním cílem této práce byl v první řadě samotný výzkum a roztřídění frazeologického materiálu do sémantických skupin. Vlastnímu výzkumu předcházelo opravdu detailní studium české frazeologie v odborné literatuře. Jelikož bylo důležité stanovit si kritéria pro určení frazému, nešlo pouze o teoretické studium, nýbrž o porozumění této jazykovědné disciplíně a umění získané znalosti aplikovat v praxi. V druhé řadě bylo cílem bakalářské práce určit, zda Jan Drda frazémy ve své pohádkové tvorbě aktivně využívá a do jaké míry tradiční frazémy obměňuje.

Práci jsme rozdělili na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části práce jsme představili českou frazeologii a idiomatiku, jak ji popisují publikace Česká mluvnice (1981), Příruční mluvnice (2008), Mluvnice současné češtiny (2013), Čeština pro učitele (2010) a Slovník české frazeologie a idiomatiky (2009). Na základě informací, které vyplývají z těchto publikací, jsme si dále stanovili kritéria pro určování slovního spojení jakožto frazému. Získanou definici frazému jsme aktivně využili v praktické části bakalářské práce. Dále se v teoretické části práce věnujeme životopisu a tvorbě Jana Drdy a nakonec představujeme pohádku jako literární žánr. V této podkapitole také specifikujeme Drdovy pohádky dle klasifikace Čenkové (2006).

Součástí praktické části byl sběr frazeologického materiálu v pohádkové knize Jana Drdy České pohádky. Již tento samotný sběr byl velmi časově náročný, neboť bylo třeba postupovat pečlivě a systematicky. V průběhu samotného sběru frazémů jsme si stanovovali možné sémantické okruhy, do nichž by bylo možné frazémy zařadit. Ovšem konečné zařazování proběhlo až po dokončení sběru materiálu.

Nasbíraný frazeologický materiál je v práci systematicky roztříděn do skupin dle svého specifického příznaku. V každé sémantické skupině je využívána jednotná forma, tedy ke každé skupině je uvedena její charakteristika, pro ilustraci následuje příkladné využití frazémů a skupinu doplňuje samotný výčet všech frazémů, spadající do určitého sémantického okruhu.

V práci jsme se setkávali s frazémy, které měly jeden jasný význam, a tak s jejich určením nebyl problém. V několika případech jsme se setkali s frazémy, které byly významově rozmanité. V tomto případě jsme postupovali tak, že jsme frazém

zařadili do obou či více příslušných skupin. Po celkové analýze se nám vyjevily frazémy, které byly bez příznaku, a tak jsme je zařadili na samotný konec práce.

I. Teoretická část

1. Česká frazeologie a idiomatika v odborných publikacích

V této kapitole se věnujeme akademickému pojetí frazeologie a idiomatiky. Podívejme se, jak frazeologii popsali autoři Bohuslav Havránek a Alois Jedlička ve své České mluvnici. V kapitole o Významu slova a jeho obměnách se dočteme: „*Někdy se vazebná spojení slov stávají frazeologickými; v nich zpravidla aspoň jedno slovo ztrácí svůj vlastní význam anebo nabývá významu nového (často přeneseného). Např. dávat pozor (zde ‚dávat‘ neznamena totéž jako ‚dávat knihu‘), lomit rukama; starosti leží na někom; leze jako rak (kde jako rak znamená ‚pomalu‘, ale v jiném spojení: ruce jako rak znamená jako rak ‚červené‘, přiložit ruku k dílu, přijít věci na kloub apod. Někdy se zde také dospívá k ustálenému významovému celku, kde jednotlivá slova sice neztrácejí svůj význam, ale neuplatňují jej plně: celek, zvaný rčením, úslovím, má nový význam, často přenesený, např. páté kolo u vozu, malovat čerta na zeď; vyskytají se v nich i slova dnes sama o sobě neobvyklá a nesrozumitelná, např. nechat někoho na holičkách, mít něco za lubem. Jindy je ustálenost celku jen konvencí; takovouto konvencí vznikají společenské formulky, jako pozdravy apod. (dobrý den, pěkně děkuji).“ (Havránek, Jedlička 1981: s. 428)*

V Příruční mluvnici češtiny se s frazémy setkáváme v kapitole Víceslovné lexikální jednotky. Frazém je zde charakterizován jako: „*Ustálená kombinace alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek) a jejímž charakteristickým rysem je, že minimálně jeden z jejích komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci (popřípadě na několik málo dalších).*“ (Kolektiv autorů 2008: s. 71). Dále jsou uvedeny typické znaky frazému (např. metaforičnost a expresivnost), často se ve frazémech uchovávají lexikální a gramatické archaismy. Oproti České mluvnici od dvojice Havránek - Jedlička je zde definován i idiom: „*Vedle termínu frazém se setkáváme také s pojmově blízkým termínem idiom. V této dichotomii pak označení frazém akcentuje formální stránku frazeologické jednotky, idiom stránku významovou. Od staršího užívání slova idiom ve významu ‚nepřeložitelný frazeologismus‘ se upouští.*“ (Kolektiv autorů 2008: s. 71)

V Příruční mluvnici češtiny jsou frazémy rozděleny na frazémy nevětné, ustálená přirovnání a frazémy větné. Mezi větné frazémy jsou řazeny:

- „(a) **pořekadla**, tj. anonymní výroky vystihující určitou situaci (*I mistr tesař se utne*);
- (b) **pranostiky**, tj. specifický druh pořekadel vyjadřující vztah mezi časovým obdobím roku a atmosférickými jevy, případně zemědělskými pracemi (*Vánoce na blátě, Velikonoce na ledu*);
- (c) **příslloví**, tj. anonymní výroky podávající mravní poučení poukazem na kolektivní zkušenost (*S poctivostí nejdál dojdeš*);
- (d) **okřídlená slova** (*Nikdo není prorokem ve své vlasti - evangelium sv. Lukáše, Veni, vidi, vici - výrok přiřčený Caesarovi*).“ (Kolektiv autorů 2008: s. 72 - 73)

Autoři této publikace zmiňují také tzv. frazémy **dialogické**, což jsou ty frazémy, které se vztahují k více komunikantům (např. Pozdrav pámbu! Dejž to pámbu!).

V knize *Čeština pro učitele* se s frazeologií seznamujeme v kapitole *Slovní zásoba a tvoření slov*. „Za základní jednotky **frazeologie** jsou považovány **frazeologismy**, tedy ustálená víceslovná pojmenování s přeneseným významem (ustálenost je podmínkou jejich existence, pořadí slov je nezaměnitelné). Význam frazeologismu nelze vyvodit z dílčích významů jeho složek, slova v těchto pojmenováních ztrácejí svůj původní význam a získávají význam vázaný na frazeologismus.“ (Hubáček a kol. 2010: s. 86) Frazeologismy se v této publikaci dělí z různých aspektů, např. dle rozsahu frazeologizace, dle přítomnosti nebo absence citových příznaků, dle stylistického hodnocení. V *Češtině pro učitele* autoři také zmiňují vedle domácích frazeologismů i frazémy převzaté z antické mytologie, biblické frazémy či doslovné překlady z cizích jazyků (můj dům, můj hrad). „Z jazykového hlediska mají frazeologismy často povahu **ustálených přirovnání**, a to neslovesných, např. *bílý jako stěna, chudý jako kostelní myš, nebo slovesných, např. lže, jako když tiskne; mluví jako kniha; mlčí jako hrob. Mohou být také navzájem synonymní, např. utéct - vzít do zaječích - vzít nohy na ramena - vzít roha - zahnout kramle - být v prachu - být ten tam*. (Hubáček a kol. 2010: s. 86)

Čeština pro učitele do oblasti frazeologie zahrnuje rovněž ustálené **slovesné vazby a větné frazeologismy**:

„a) **Rčení**, nazývaná také **úslloví** - jejich klíčovým slovem je sloveso, které se podle potřeby v závislosti na kontextu tvarově mění. Příklady: *vzít vítr z plachet (vzal, vezme, ...), mluvit do větru, dělat z komára velblouda*.

b) **Pořekadla** se od rčení se liší tím, že mají stálou, neměnnou podobu (v některých případech i s elipsou slovesa). Často plní funkci situačních průpovědek, někdy jsou veršovaná, např. *My o koze, on o voze. Dočkej času jako husa klasu. Já nic, já muzikant, Až naprší a uschne.*

c) **Příслови** jsou krátké průpovědi s mravním, etickým ponaučením. Mají smysl sama o sobě, k užití nepotřebují kontext, např. *Kdo se bojí, nesmí do lesa. Komu se nelení, tomu se zelení. Bez práce nejsou koláče. Lež má krátké nohy, daleko neujde.*

d) **Pranostiky** podávají zkušenosti o přírodních jevech, nejčastěji o počasí, např. *Svatý Martin přijede na bílém koni. Na Nový rok o slepičí krok. Lucie noci upije, ale dne nepřidá. Svatý Matěj ledy láme. Zelené Vánoce, bílé Velikonoce.*“ (Hubáček a kol. 2010: s. 86 - 87)

Dle mého názoru je v této publikaci frazeologie velmi stručně a jasně shrnuta. Přínosná se mi jeví zejména část o slovesných vazbách a větných frazeologismech, kterou jsem výše rozepsala.

Mezi nejnovější mluvnice bezesporu patří Cvrčkova Mluvnice současné češtiny. Autor podává základní informace o frazeologii a typech frazémů. Vysvětluje zde termín idiom stejně jako je tomu v Příruční mluvnici češtiny. Cvrčkova základní charakteristika frazeologie zní takto: „*Frazeologie se zabývá zkoumáním ustálených anomálních kombinací, které se nazývají **frazémy**. Frazeologie se zaměřuje na formální aspekty těchto jednotek. Termíny **idiom** a **idiomatika** vyjadřují pohled na sémantické prvky.*“ (Cvrček a kol. 2013: s. 75 - 76)

V podkapitole Typy frazémů se dočteme, jak Cvrček frazémy klasifikuje:

- „*neslovesné: zlaté ruce (= šikovné ruce),*
- *přirovnání: spí jako dudek (= hluboce).*
- *binomiál - dvoukomponentový frazém založený na opakování stejného druhu: alfa a omega, horem dolem,*
- *slovesné: mít pro strach uděláno*
- *větné, které lze ještě dále rozlišovat na:*
 - *příслови: Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.*
 - *pranostiky (týkají se počasí): únor bílý, pole sílí.*
 - *citáty (okřídlená slova): Kostky jsou vrženy.*
 - *dialogické frazémy: Dobrý den - Celý den, bába leze komínem.*“

(Cvrček a kol. 2013: s. 76)

Neopomenutelným dílem v oblasti frazeologie a idiomatiky je Čermákův čtyřsvazkový Slovník české frazeologie a idiomatiky. V prvním svazku slovníku se setkáváme s následujícím vymezením frazému: „*Za idiomatický a frazeologický výraz se považuje ustálená a minimálně dvouslovná kombinace libovolného slovního druhu s jiným, která je příznačná tím, že (aspoň) jeden její člen je schopen se v daném významu a funkci spojovat s jinými slovy v textu jen krajně omezeně, popř. vůbec ne. Druhým (avšak nikoli nutným) rysem takového spojení bývá jeho neobvyklá přenesenost, sémantický posun. Toto pojetí je založené jak na anomální kolokabilitě, spojitelnosti slov (popř. dalších jednotek) po stránce formální, výrazové (v tomto smyslu je taková kombinace frazém a jejich úhrn frazeologie), tak i sémantické a funkční, jež je proti formální stránce nerozložitelná ve své původní členy (v tomto smyslu jde o idiom a jejich úhrn tvoří idiomatiku); tudíž v každé takové kombinaci, chápané jako specifické jazykové pojmenování, se počítá s přirozenou, specifickou a dvojitou povahou celé oblasti, ne však vždy stejně zastoupenou.*“ (Čermák 2009: s. 14)

Frazeologický materiál¹ je ve Slovníku české frazeologie a idiomatiky rozčleněn do čtyř dílů dle funkce frazeologických obrátů (zda jsou součástí věty, větou či kombinací vět).

Vzhledem k nově přepracovanému slovníku (z roku 2009) tak máme k dispozici nahlédnutí do české frazeologie v dobových proměnách za poslední desetiletí. Čermákovy slovníky slouží k praktickému užití, a proto zachycují frazeologické obraty v té formě, v jaké se vyskytují v běžném úzu. Setkáme se zde proto i s nespisovnými obraty. Ruší se zde tak snaha vše mluvené uvádět do spisovné podoby, jak je tomu zvykem v akademickém pojetí, a je tak zachována autentičnost frazému.

V prvním díle Čermák zachycuje využití frazeologie a idiomatiky v přirovnáních. Přirovnání je zde charakterizováno jako „*ustálené a idiomatické pojmenování sloužící k označení a hodnocení (především) podobnostního vztahu mezi jménem (substantivem), určeným v konkrétním kontextu, a předem daným modelem.*“ (Čermák 2009: s. 487) Jako příklad uvádíme: **hubený jako lunt, být hezký jako panenka, být jako divý.**

¹ František Čermák klade rovnítko mezi pojmy frazeologie a frazém na jedné straně a idiomatika a idiom na straně druhé. První dvojice pojmů (tj. frazeologie a frazém) akcentuje formální stránku frazeologického obrátu, kdežto druhá dvojice (tj. idiomatika a idiom) zdůrazňuje sémantickou stránku. My v této práci označujeme frazeologii a idiom jakožto lingvistickou disciplínu a frazém a idiom pak jako dvě stránky frazeologických obrátů (formální a výrazová).

Druhý díl se věnuje výrazům neslovesným. Výrazy neslovesné zahrnují frazémy substantivní, adjektivní a zájmenné, adverbiální a některé číslovkové, relační, konjukční, deiktické a partikulární. Pro příklad uvádíme: **děvče pro všechno, z povolání, krokodýlí slzy.**

Třetí svazek slovníku zpracovává frazémy a idiomy verbální. Řadí se sem ty idiomy a frazémy, které „*obsahují sloveso a které mají i ve své funkci a užití typicky slovesný charakter, ve větě především charakter komplexního přísudku.*“ (Čermák 2009: s. 9) Nejčastěji jde o kombinaci slovesa a podstatného jména, kombinace slovesa a přídavného jména, slovesa a slovesa, popř. slovesa a vedlejší věty. Jako příklad lze pro tuto kategorii uvést: **dávat bacha, hrát si na hloupého, vzít si něco k srdci.**

Ve čtvrtém díle se autoři orientují na frazémy a idiomy větné, které jsou nejvyšší strukturní typ frazémů a idiomů. Řadíme sem „*idiomatické a frazeologické věty, resp. propoziční frazémy a idiomy různého druhu jakožto kombinace minimálně dvou slovních tvarů.*“ (Čermák 2009: s. 9) Slovník nabízí čtyři hlavní typy větných, resp. propozičních frazémů:

1. „*věty slovesné (jednoduché i souvětí): V tom je jádro pudla.*
2. *věty jen formální: Ani co by se za nehet vešlo*
3. *dvě korelované věty (pro dva mluvčí): Pozdrav pámbu. - Děž to pámbu,.*
4. *věty interjekční, popř. a jiné (bez slovesa): Ani za nic!“* (Čermák 2009: s. 11)

K frazeologismům dle Čermáka patří přes třicet typů ustálených frazeologických obrátů - aforismus, anekdota, hádanka, hříčka, okřídlená slova, pozdrav, říkanka, slogan, úsloví, zaříkávadlo aj. Leckdy je však zařazení konkrétního obsahu k té které skupině nejasné a nejednoznačné, často ani není přesně jasný význam konkrétního typu. Není publikace, kde by byla přesná definice všech typů.

Tento slovník slouží jako výkladový a z hlediska jeho kvantitativního obsahu nemá ve světě konkurenci. Cílem této publikace je shromáždit české frazémy a nabídnout jejich různé obměny. V praktické části práce budeme tento slovník využívat zejména k identifikaci frazémů a idiomů.

2. Autor Jan Drda a jeho život

Jan Drda se narodil v Příbrami v roce 1915, tedy v druhém roce války. Už tato skutečnost je předzvěstí nelehkého dětství, Drdu již od začátku život nešetřil. Dá se říci, že tohoto údělu později Drda využíval ve svůj prospěch a rád prohlašoval, že jeho předci byli prostí venkované. Zdůrazňoval, že je rád, že stejně tak tomu bylo i u něj, a že se vypracoval jen díky svému talentu a tvůrčím schopnostem. Již v Drdových šesti letech mu zemřela maminka. V té době zůstal tedy Drda sám s otcem a sestrou Marií, která se narodila v roce 1917. Otec se jako kamnář snažil o své děti starat, ale v roce 1925 děti opustil. A tak se Jana a Marie ujala babička z otcovy strany, po jejíž smrti se Drda dostal do pěstounské péče obecního strážníka a sestru Marii si vzala babička z matčiny strany. Drda i přes nepřízeň osudu nastoupil na gymnázium v Příbrami a již zde se začal zajímat o literaturu, psal do studentských časopisů, psal hry pro ochotníky či v ochotnickém divadle dokonce hrál. Na babičku ovšem nezapomněl a často říkal, že právě díky babičce dokázal příbramské gymnázium vystudovat. Ani na sestru Marii nezanevřel. Ta několik let pobývala u babičky z matčiny strany, vystudovala učitelský ústav v Českých Budějovicích, poté odešla do kláštera, kde působila jako sestra Benedikta. Zde byla až do konce svého života a Jan Drda ji zde často navštěvoval, ačkoliv to vzhledem k jeho postavení bylo velmi riskantní a velmi odvážné, neboť v té době byl již vysokým komunistickým funkcionářem.

Po úspěšném ukončení střední školy začal Jan Drda v roce 1934 studovat na vysoké škole. Studoval v Praze na Filozofické fakultě klasickou a slovanskou filologii. Přibližně v této době vydává první knihu pro děti pod pseudonymem Áda Vlach. Při studiu si vydělával psaním románek na pokračování do dámských časopisů. Ovšem časem si uvědomil, že nechtěl být ani vědcem, ani kantorem, nýbrž že ho lákalo být mezi lidmi a hlavně psát do novin. Proto se již za studií stal redaktorem Lidových novin, kde pokračoval v čapkovsko-bassovské tradici a psal fejetony, reportáže, soudničky aj. V roce 1937, studium ukončil a vydal se na nejistou dráhu spisovatele a kulturního redaktora Lidových novin. V té době vyšel pod pseudonymem Petr Plavec v časopise Hvězda jeho román Stříbrná oblaka. Ovšem Drda se k autorství tohoto románu oficiálně nikdy nepřiznal.

Dalším Drdovým, již přiznaným, debutem bylo dílo Městečko na dlani, které vydal v roce 1940 a které bylo zanedlouho poté zfilmováno. Tímto dílem získal výhodnou pozici u nakladatelů a dílo bylo také pozitivně přijímáno jak publikem, tak kritikou. Román zaujal zejména hovorovým jazykem a rovněž využíváním

příbramského dialektu, který byl pro Drdu typický. V té době vyšly ještě dva slavné romány Živá voda a Putování Petra Sedmilháře. Můžeme tedy říci, že v době Protektorátu se Drdovi ve spisovatelské sféře velmi dařilo.

Rok 1940 byl pro něj úspěšný i v osobním životě, oženil se s Emílií Novákovou a narodila se jim dcera Jana. S manželkou pak měli ještě další čtyři děti, dvě dcery a dva syny.

Po roce 1945 dále působil jako novinář a spisovatel a vydal soubor povídek Němá barikáda, ve kterém se jako jeden z prvních snažil zachytit dobu okupace a pražského povstání. Drda v těchto povídkách pracoval s postavou malého českého člověka, který bojuje za spravedlnost.

Dnes již víme, že tuto knihu napsal Drda na společenskou objednávku. Autoři Portrétů (z 8. listopadu 2009) uvádějí, že podle literárních historiků je tato kniha hodnocena jako poslední velké dílo. Po květnu 1945 se z Drdy stal spisovatel, který se obětoval režimu. Otázkou a tématem k diskuzi zůstává, zda si Drda Němou barikádou pouze nezajišťuje pozitivní přijetí v budoucí vládnoucí straně. (Portréty, 8. listopadu 2009)

V roce 1945 se stal členem strany, sám sebe nazýval zarputilým komunistou a po únoru 1948 jako šéfredaktor Lidových novin dal výpověď všem nestranným redaktorům. Drda se ke komunismu upnul jako k jakési naději možná kvůli tomu, jaké měl dětství, těšil se, že nyní je budován nový lepší společenský řád, a byl šťastný, že je součástí budování nového lidově-demokratického státu. Od roku 1952 Lidové noviny pod taktovkou Jana Drdy skončily a byly obnoveny až v 80. letech. Lidové noviny se v únoru 1952 změnilly na týdeník s názvem Literární noviny, což měla být jakási varianta sovětské Litěraturnaja gazeta.

V letech 1949-1956 se Drda stal předsedou Svazu spisovatelů, který měl svou základnu na zámku v Dobříši. Drda tam pobýval s rodinou a žili poměrně skromně. Po vstupu do Komunistické strany Československa a získání funkce ztratil Drda tvůrčí potenciál, ale pro režim byl stále důležitý, jelikož byl užitečný jako novinář. Jezdil např. do sovětských zemí, ale i demokratických, procestoval také Jižní Ameriku a po návratu psával cestopisné reportáže a fejetony. Spoléhalo se na něj, jelikož byl věrný komunismu a sovětským myšlenkám Jan Drda by tenkrát jistě býval psal působivě a pozoruhodně, ale postrádal jakousi vnitřní motivaci. Jeho nezdolná láska a neutuchající obdiv k režimu mu nebyl dostatečným hnacím motorem k tvůrčím myšlenkám. (Portréty, 8. listopadu 2009)

Za dob působení v Dobříši napsal hlavně scénáře k pohádkám Hrátky s čertem a Dalskabáty, hříšná ves. V těchto dílech mají čerti zobrazovat Němce, nad kterými Češi vždy vyhrávají a vyzrají na ně. Rozpracovanou měl i trilogii, rodovou kroniku, Odkud přicházíme, kdo jsme a kam jdeme, kterou ovšem nikdy nedokončil.

Do tvorby pro děti také Jan Drda přispěl v roce 1953 životopisnou črtou Dětství soudruha Stalina.

Drda setrval ve Svazu spisovatelů až do roku 1966, v tomto roce se členství vzdal, jelikož není osobně přesvědčen o jeho prospěchu společnosti. Dá se předpokládat, že Drda přehodnotil i svůj postoj k současné vládě. Zatím ale stále zůstal komunistou a doufal ve šťastný konec, tedy nový začátek. (Portréty, 8. listopadu 2009)

To se ale změnilo v srpnu 1968. Drda tvrdě vyjádřil odpor vůči okupaci, nelíbilo se mu odsunutí Dubčka, který chystal socialismus s lidskou tváří. Cítil se být podveden, ublížen, zrazen. I přes jeho vyjádření odporu vůči okupaci se Drda stal šéfredaktorem novin Svět práce, kde dále hlásal nespokojenost s okupací. Úvodník ale Drda stihl napsat jen třikrát, poté byl z funkce odvolán. Byl vyzván, aby své výroky odvolal, neboť byl pro lid velmi důvěryhodnou osobou. Na výzvu odpověděl Jan Drda takto: „*Aby bylo jasno, tak srpen 1968 pro mě byl, je a bude okupace, tady je má členská legitimace.*“ (Archiv České televize, Znáte je dobře? Jan Drda.)

Z toho plynulo pro Drdu jediné - vystěhování z Dobříšského zámku, ukončení poslanecké činnosti, vyloučení ze Svazu československých spisovatelů a z komunistické strany.

Události z posledních let Janu Drdovi na zdraví nepřidaly a on se v posledním roce svého života odmlčel. Zpráva o jeho náhlé smrti v pouhých 55 letech ani normalizátory příliš nezajímala. Smrt ho zastihla v autě. Jan Drda zemřel na infarkt dne 28. 11. 1970.

3. Pohádka a její základní charakteristika

V této části práce si představíme pohádku jako literární žánr. Při charakteristice pohádky budeme nejprve vycházet z Hrabákovy Poetiky. Pohádka je dle Hrabáka folklorního původu stejně jako pověst. „*Pohádka se odehrává ve smyšleném světě a má ustálenou kompozici (hrdina má obvykle splnit nějaký úkol - často se při tom vyskytuje číslo tři nebo sedm - a jeho splněním získá štěstí a bohatství), slovní obraty (např. úvodní a závěrečné formule typu „byl jeden král“) i postoj k postavám. Do děje často zasahují nadpřirozené bytosti, které člověku buď pomáhají, nebo škodí, ale nakonec vždy zvítězí dobro a zlo je potrestáno. Dnes patří pohádky obvykle do dětské četby, ale původně šlo o útvar pro dospělé.*“ (Hrabák 1977: s. 302)

Podobnou interpretaci pohádky nalézáme i ve Slovníku literární teorie Štěpána Vlašína. Vlašín pohádku charakterizuje jako prozaický žánr lidové slovesnosti, který popisuje nadpřirozenou realitu. Oproti pověsti není pohádka zakotvena v čase a neváže se k žádným konkrétním událostem, místům, ději apod. Čas nebo místo události je určován jen rámcově pomocí frazémů (byl jednou jeden, za sedmerými horami...). Důraz je zde kladen na situace, v nichž se hlavní hrdina ocitá a které postupně řeší.

„*Pohádkový styl je omezen na okruh standardizovaných prostředků, umožňujících plynulost vypravěčské improvizace a plnicích často původně symbolicko-magické funkce: ustálené vstupní a závěrečné formule, ustálené přirovnání a přívlastky, trojitě opakování, odbočky.*“ (Vlašín 1984: s. 281)

Publikace Jany Čenkové - Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury - pojednává o vývoji světové i české autorské pohádky. Kapitola Vývoj autorské pohádky nás seznamuje se vznikem české autorské pohádky a dále se zabývá různými typy autorských pohádek v českém prostředí. Drdovy České pohádky jsou zde řazeny do kategorie **pohádky iluzorního folklóru**. V pohádkách tohoto typu se autoři uchylují k folklorním zdrojům s vyšší mírou adaptace a hojně využívají folklorní kulisy a postupy. Tyto pohádky jsou dle Čenkové typické pro poválečnou tvorbu autorů.

II. Praktická část

Jak již bylo řečeno, samotný sběr frazeologického materiálu je náročný, a to nejen časově. Prvotním úkolem bylo prozkoumat pojetí frazeologie a idiomatiky v akademických publikacích. Důležitou částí výzkumu bylo i stanovení kritérií pro identifikaci frazému v této práci. Při zpracování praktické části budeme vycházet ze základní charakteristiky frazémů a idiomů vyplývající z akademických publikací zmiňovaných v teoretické části práce. Frazém a idiom v práci vnímáme jako **spojení slov, které ztrácí význam při rozložení jednotlivých složek nebo při změně pořadí slov**. Typickými vlastnostmi jsou **ustálenost, expresivita a metaforičnost**.

Dalším krokem ke zpracování praktické části bakalářské práce bylo vypsání všech frazeologických jednotek v Drdově díle České pohádky. Již v průběhu samotné analýzy jsme si průběžně sestavovali sémantické okruhy, do nichž by bylo možné frazeologické obraty zařadit.

Pokud v průběhu zpracování bakalářské práce nastávaly problémy s jednoznačným určením slovního spojení jakožto frazém, využívali jsme především Čermákovy slovníky (2009), protože podávají ucelený soupis české frazeologie v českém jazyce. Některé ustálené obraty však nejsou ve zmíněných slovnících obsaženy, avšak my je v práci uvádíme, jelikož podle našeho uvážení splňují kritéria kladená na frazém. Na takovéto obraty bude v práci upozorněno. Jedná se např. o frazémy *ani muk; až se budou stará košťata zelenat; nemoct dát nic do peřinky*.

Některá další slovní spojení se nám také nepodařilo ve Slovníku české frazeologie a idiomatiky nalézt, přestože jde jednoznačně o ustálená slovní spojení, která plní nároky na označení frazému dle pojetí Čermáka. Ovšem po prozkoumání Drdovy pohádkové tvorby se právě tyto jednotky ukázaly jako jedinečné výtvořby autora. Jde např. o spojení *na moutě duchu; tu máš čerte kropáč; ke kobylce jako k nevěstě; jako by mu myši pupek zatahly*. Uvědomujeme si, že např. v případě frazému *na moutě duchu* jde o jakousi variantu frazeologické jednotky „na mou duši“. Ovšem právě o objevení této inovativnosti či přetváření různých frazeologických jednotek nám v práci jde: cílem práce je nejen prozkoumat míru užívání frazémů a idiomů v pohádkové tvorbě Jana Drdy, ale také to, zda je v užívání těchto výrazů osobitý a inovativní.

Některé frazeologické obraty spadají současně do několika sémantických tříd, a proto je zařazujeme do všech skupin, kam svým významem spadají. Vyjevují se tím sémantické nuance u předmětných frazeologismů.

Sestavování sémantických okruhů, do kterých jsme frazeologické obraty zařazovali, bylo ovlivněno jak nápadným znakem toho určitého frazému, tak také jeho konkrétním využitím v kontextu.

Při analýze jsme se setkali i s frazémy, které nemají výrazný sémantický rys, a proto jsou zařazeny do skupiny bez specifického příznaku. Tato skupina je řazena jako poslední, jelikož v práci je primární právě roztřídění materiálu do sémantických tříd dle významného rysu.

Sesbíraný frazeologický materiál uvádíme v té podobě, v jaké je uveden ve zkoumaném textu. Frazémy nebyly upravovány např. uváděním sloves do infinitivu, aby se zachovala jejich autentičnost.

1. Výsledky výzkumu

Při analýze frazémů se nám vyjevily jako nejčastější ty frazémy, které se týkaly bližších informací o lidském chování. Proto jsme se rozhodli jako první okruhy uvést frazémy, které se týkají různých činností. Jedná se o frazémy, které nějak rozvíjí činnost lidí, chování lidí, jejich pohyb, hodnocení jejich chování apod. U sémantických tříd dodržujeme jednotnou formu: nejprve uvádíme obecné informace k dané významové skupině a poté následuje kompletní výčet daných frazémů.

1.1 Frazémy týkající se způsobu chování a jednání člověka

Tento okruh se ukázal být jako nejpočetnější. Frazémy zde slouží k doplnění podrobností ohledně činnosti. V této skupině jde zejména o doplnění způsobu, jak daná činnost proběhla. Např. ve spojení dívali se tak zle, jako by ho chtěli očima provrtat slouží frazém provrtat očima jako označení pro dlouhý zkoumavý pohled. Ve slovním spojení povídá, jako by máslo ukrajoval nám frazém značí, že člověk mluvil velmi mile. Další frazém jako by hledal včerejší den představuje chování člověka, který je rozmrzelý, smutný.

- jako by ho chtěli očima provrtat
- po dobrém to s nimi nepůjde
- povídá jako by máslo ukrajoval
- dělal na truc
- schramstnul jako rozinku
- nedala nic znát
- mohli na něm oči nechat
- vzít do zaječích
- zmizel, jako kdyby se pod ním země rozevřela
- nedal pokoje
- ani prstem nehnu
- jako by hledal včerejší den
- spal jako zabitý
- neřekl ani popel
- musí kápnout božskou
- dělala dobrotu

- na svou pěst
- nemá srdce z kamene
- neudržela jazyk za zuby
- stál jako zkamenělý
- měl za lubem
- lhal, jako když tiskne
- jako by se v zem propadl

1.2 Frazémy týkající se pohybu, rychlosti pohybu

Frazémy tohoto typu se vyznačují tím, že vyjadřují zejména rychlost pohybu. Např. frazém *kde nechal tesař ze dvora díru* ilustruje situaci, kdy chce člověk rychle utéct z určitého místa. Jako zajímavé se nám jeví spojení *jeli, jako když se čerti žení*. Přirovnání *jako když se čerti žení* se užívá často při pojmenování nevlídného počasí v zimě. Zde ho Drda užívá pro označení rychlé a divoké jízdy. Dalším, méně známým, frazémem je *byl tu jak s keserem*², který opět značí, že člověk přišel velmi rychle. Také spojení *kobylka jako z dračích vajec vylíhnutá* je obměnou klasického frazému *být jako z divokých vajec*. Dá se předpokládat, že Drda zde přívlastek *dračí* užívá vzhledem k pohádkovému žánru, kde píše hlavně pro dětské čtenářstvo.

- kde nechal tesař ze dvora díru
- vyrazil jako střela
- utíkali, co jim nohy stačily
- utíkal, až se mu za patami prášilo
- jako když se do země propadne
- pověst proletěla městečkem jako blesk
- vzal nohy na ramena
- vzít do zaječích
- jeli, jako když se čerti žení
- podávaly si dveře
- upadla jak zralá hruška
- padají, jak žito pod kosou

² Keser je malá rybářská síť ve tvaru pytle na kovovém kruhu s násadou, činnost s tímto předmětem vyžaduje rychlost (Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost 2013: s. 132).

- vtrhl dovnitř jako vítr
- proklouzl jako had
- strnul jako kámen (negace pohybu)
- uháněl jako vítr
- ležel jako mrtvý (negace pohybu)
- zmizel z očí
- byl tu jak s keserem
- vlítli rovnou do huby
- kobylka z dračích vajec vylíhnutá
- roztáhl se na zemi jak žába

1.3 Frazémy vyjadřující hodnocení jednání člověka

Tento sémantický okruh začleňuje frazémy, které slouží k hodnocení chování a jednání člověka. Oproti prvnímu okruhu nám tato skupina nabízí i přidanou hodnotu. Frazémy nám sice ukazují, jak se ten který člověk choval, tedy jakým způsobem, ale jde v nich především o hodnocení tohoto chování. Jde zejména o přirovnání k věcem či zvířatům dle jejich typických vlastností. Děje se tak v případě frazémů bojovali jako lvi; pyšná jako pávice. V prvním případě si představíme rozzuřeného člověka, v druhém případě ženu či dívku, která je namyšlená a chová se pyšně. Hodnocení tohoto jednání je zcela čitelné ze samotného frazému. Z frazémů typu srdce ze zlata; sekat dobrotu či nemá srdce z kamene také vyplývá, že se člověk choval hezky, mile a obětavě. Ovšem méně častým, a tudíž nepochopeným frazémem se může stát frazém jako by hledal včerejší den, který značí, že člověk se cítil nesvůj a myslel na něco jiného, než by v danou chvíli měl. Setkáváme se zde také s frazémem mlátil jak do žita. Tento frazém je známý především ve tvaru mlátit jako žito, proto můžeme tuto jednotku nazvat Drdovou obměnou tradičního frazému. Do frazému hodnotících jednání člověka je řadíme, protože značí jistou rozčilenost, se kterou člověk provádí činnost.

- jako rozumu zbavený
- ztratil rozum
- sekat dobrotu
- jako smyslů zbavený
- bojovali jako lvi

- mlátil jak do žita
- pyšná jako pávice
- srdce ze zlata
- kdyby byl při chladném rozumu
- nemá srdce z kamene
- byla jak zběsilá
- nedával pozor na jazyk
- lhal, jako když tiskne
- zlýma očima provrtával
- jako by se nechumelilo
- jako když utne
- jako by se v zem propadl
- jako by hledal včerejší den

1.4 Frazémy vyjadřující míru nějaké vlastnosti

Frazémy typické pro tuto třídu se vyznačují tím, že nám poskytují informace o tom, jakou měrou byla činnost prováděna. Nejčastěji jsme se setkali s frazémy, které vyjadřují velkou míru ve smyslu, že činnost byla prováděna s co největším vynaložením sil a vůle. Mezi tyto frazémy patří slovní spojení *co hrdlo ráčilo*; *až jí v zádech praskalo*; *co mu síly stačily*. Také nám značí, do jaké míry byla skutečnost taková, jakou ji autor uvádí. Tedy např. *Mates byl v kovárně pečený vařený* nám ukazuje, že Mates byl v kovárně často, tedy ve velké míře. Stejně tak je tomu u frazému *až se z něho kouřilo*, právě jeho zařazení do frazémů vyjadřujících míru nám vyplývá až z kontextu. „*U soudu si vzali Matesa na paškál, až se z něho kouřilo*“ (České pohádky 1969: s. 70). Dá se tedy říci, že soud potrápil Matesa velkou měrou - *až se z něho kouřilo*. Další zajímavou jednotkou je frazeologický obrat *bije to do nosu*. Opět jde o Drdovu obměnu frazému *bije to do očí*, který si upravil pro potřebu upozornit čtenáře, že pokrm byl obzvláště voňavý. Dalším frazémem, který se nám jeví jako upravený dle potřeby, je frazém *víko drželo jako turecká víra*. Z kontextu vyplývá, že víko drželo velmi pevně. Tento přírůbek je znám v podobě *pevný jako židovská víra*. Ovšem ani tuto podobu frazému jsme v literatuře nenalezli.

- plné ruce práce
- co hrdlo ráčilo

- v kraji mu rovna nebylo
- pečený vařený
- až se z něho kouřilo
- až jí v zádech praskalo
- zač je toho loket
- mlátili jak žito
- ani prstem nehnu
- to svět neviděl
- široko daleko
- spal jako zabitý
- jak zákon káže
- až se jim od huby prášilo
- pátil jako čert
- co mu síly stačily
- bije to do nosu
- ani na krok neviděl
- víko drželo jak turecká víra
- až se leskla jako zrcadla
- strnul jako kámen

1.5 Frazémy upřesňující čas či časovou délku

Obsáhlou tematickou skupinou jsou také frazémy vyjadřující čas či časovou délku. Jelikož je pro pohádky typická časová nezařazenost a pro určení času se často užívá frazémů, je tomu tak i u Drdových pohádek. Frazémy *jako za starých časů; za onoho času; na věky věkův* se dají charakterizovat jako typické pro pohádkovou tvorbu. Zajímavým poznatkem je, že ve výčtu frazémů, týkajících se určení času, se opravdu nesetkáme s konkrétním časovým údajem, ale pouze s přibližným určením. Dále jsou zde frazeologické jednotky, které nám mají značit, jak rychle se věc stala, např. *než bys řekl švec; než bys napočítal deset; ještě než zakokřhal první kohout* či *stůj co stůj*. Jako inovativní frazém považujeme slovní spojení *až se budou stará košťata zelenat*.

- dokud nepohleděl džbánu na dno
- jako za starých časů

- než bys řekl švec
- jak padla jeho hodina
- byl nejvyšší čas
- než bys dvacet napočítal
- až se budou stará košťata zelenat
- než bys napočtl deset
- ještě než první kohout zakokrhal
- za onoho času
- když jí sešli z očí
- stůj co stůj
- když padla úplná tma
- na věky věkův
- až do aleluja

1.6 Frazémy vyjadřující místní zařazení

V této skupině se nachází frazeologické obraty, které podávají informaci o místním zařazení. Jelikož je pro pohádku typická nejen časová, ale i místní nezakotvenost, ani v této kategorii nenalezneme konkrétní informace o daném místě. Mezi nejčastější frazémy, které určují místní zařazení v pohádkách, patří frazeologické obraty *za devatero horami a devatero řekami* apod. U Drdy se s takovými frazeologickými obraty nesetkáme ani v úvodech pohádek.

- široko daleko
- mít na dosah ruky
- lidská noha sem nezabloudí
- kde dávají lišky dobrou noc
- celému světu na očích

1.7 Frazémy vyjadřující vzhled a podobu člověka

V tomto sémantickém okruhu jsou frazémy, které čtenáři přibližují vzhled člověka. Tento okruh je zastoupen především přirovnáními. Mezi nejzajímavější z tohoto výčtu patří frazém *mračili se jak hasačerti*. V případě tohoto frazému jde o inovaci tradičního frazému *mračit se jako čert*. Jako další frazém, který Drda přetvořil

dle svých potřeb je frazém *mocť žebra počítat*, který signalizuje hubeného člověka. Právě toto spojení pokládáme za parafrázi frazému *žebra jim pod kůží hrají*.

- mračili jak hasačerti
- žebra jim pod kůží hrají
- děvče pěkně jako jablíčko
- kníže byl jako obrázek
- zbledl jako stěna
- zakabonila se jak čert
- byla jak pivoňka
- zaruměnila se jak růže
- jako zmoklé slepice
- naparáděná jak pávice
- tvářil se jako sup
- zbledl jak plátno
- chlap, že mohl skály lámat

1.8 Frazémy vyjadřující vzhled a podobu předmětů

Pro tento sémantický okruh je charakteristické, že vyjadřuje vzhled pouze předmětů nikoliv lidí. V této tematické skupině se nám žádný frazeologický obrat neukázal jako autorova inovace frazému či jako svébytný výtvar autorů. Frazém *leskla se jako zrcadla*, je zajímavý tím, že spadá jak do skupiny vyjadřující vzhled, tak do skupiny vyjadřující míru. Jelikož přirovnání nám může přibližovat, jak určitá věc vypadala, či jako moc ji někdo leštil, aby takto vypadala.

- až se leskla jako zrcadla
- jablíčko zelené jak brčál
- kyselé jak šťovík
- srst lesklá jako havraní křídlo
- jeden jako druhý
- takový, jakého kdy svět viděl
- voní to jak na posvícení

1.9 Frazémy vyjadřující množství

Dalším sémantickým okruhem jsou frazeologické jednotky, které upřesňují počet či množství. Tyto frazémy jsou charakteristické tím, že nevyjadřují počet či množství pomocí určitých čísel. Právě tímto jsou tyto frazeologické obraty originální. Ať už jde o vyjádření velkého množství, ke kterému využíváme přirovnání *jako much*. Jelikož je všeobecně známo, že much je často hodně, dá se předpokládat, že i člověk neznalý kontextu, frazému porozumí správně. Dalším frazémem, který sice signalizuje množství, ale bližší informace nám o něm neposkytuje, je frazeologický obrat *co hrdlo ráčilo*. Značí nám, že jsme něčeho mohli sníst, vypít či odnést si takové množství, jaké jsme sami chtěli. Ojedinělé je frazeologické spojení *až bůh bránil*, které rovněž charakterizuje velké množství.

- jako much
- co hrdlo ráčilo
- nikde ani živáčka
- sotva víc, než by se za pořádný mužský nehet vešlo
- plné ruce práce
- až bůh bránil

1.10 Frazémy vyjadřující jistotní postoj člověka

Tato skupina je příznačná tím, že nám přibližuje, jaký jistotní postoj člověk vůči věci zaujímá, tzn. jak si je jistý v určité situaci či jak si je jistý tím, co říká. Nejpočetnější zastoupení má v Drdových pohádkách frazém na *moutě duchu*, což je adaptace klasického frazému *na mou duši*. Podobného rázu je i frazém *na mou věru*. Tyto frazeologismy se využívají zejména v situacích, ve kterých si je člověk obzvlášť jistý. Významově stejně jsou na tom i frazémy *by ruku do ohně vložili* a *to dá rozum*. Opakem těchto frazémů je obrat *byl v ouzkých*, který poukazuje na to, že si člověk v situaci jist není.

- na moutě duchu (na mou duši)
- by ruku do ohně vložili
- na mou věru
- to dá rozum
- na mou duchu
- byl v ouzkých

1.11 Frazémy vyjadřující účinek jednání

Frazémy v této skupině jsou typické tím, že ukazují, jaký účinek určité jednání mělo, zda splnilo svůj účel. Všechny sesbírané frazémy, týkající se účinku, jsou vesměs užívané v případě, že jednání účel nesplnilo.

- málo platné
- pro nic za nic
- nebylo pranic platné

1.12 Frazémy vyjadřující vůli a možnost či nemožnost něco vykonat

V této skupině jsou obsaženy frazémy, které nám značí vůli člověka či možnost, zda mohl něco učinit. Může se jednat o situaci, kdy člověk musí nebo by měl něco udělat, ale nechce se mu. V této situaci může být použit frazém *jenom zuby zaťal*, který značí, že člověk se přenesl přes svou nechuť a práci vykonal. Obdobný význam má i frazém *chtě nechtě*, jenž značí nutnost vykonat nějakou činnost i přes překážky apod. Dále nám frazémy vyjadřují možnost či nemožnost něco udělat. Tak tomu je u frazému *nemohl setřást ze stopy*, což nám ukazuje nemožnost člověka zbavit se svého pronásledovatele. Oproti tomu *mohli strčit do kapsy nejednoho mistra*, značí možnost člověka, stát se lepším než ostatní.

- jenom zuby zaťal
- chtě nechtě
- nemohl setřást ze stopy
- neměl na vybranou
- mohli strčit do kapsy nejednoho mistra
- padni oko nebo zub
- i kdyby trakaře padaly
- nechtěl svou kůži prodat lacino

1.13 Frazémy týkající se bohatství či chudoby

Tato skupina v sobě zahrnuje frazémy, které nějakým způsobem vyjadřují bohatství či chudobu. Frazémy vyjadřující chudobu byly v analyzovaném textu více zastoupené. Jedná se o frazémy *chudý jak kostelní myš*, *nemít kam složit hlavu*, *lezou mu tlusté do tenkých*, *šidili hubu*. Tato slovní spojení jsou všeobecně jako frazémy vnímána

a tak nebyl problém s jejich určením jako frazému. Jinak tomu bylo u spojení *nemohu dát nic do peřinky*. U tohoto frazému jsme využili Čermákovy slovníky, jelikož jsme si chtěli být jisti, že jde jednoznačně o frazém. Ovšem v Čermákových slovnících toto spojení nenalezneme, ačkoliv *dát něco do peřinky* splňuje všechny požadavky kladené na frazém. Frazém *lezou mu tlusté do tenkých* považujeme za méně známý. Tento frazém je vyjádřením situace, kdy se člověk dostává finanční tísně. Frazémů, které se týkají vyjádření bohatství, bylo v textu výrazně méně. Jde o frazémy *bude mi říkat pane*, *slízli odměnu* a *že by od ní něco káplo*. Pozoruhodné je, že všechny tyto frazémy nevyjadřují bohatství a majetek, které člověk již má, ale které může nějakým způsobem získat.

- chudý jak kostelní myš
- nemohu dát nic do peřinky
- nemít kam složit hlavu
- bude mi říkat pane
- lezou mu tlusté do tenkých
- slízli odměnu
- na žebráckou hůl
- šidili hubu
- že by od ní něco káplo

1.14 Frazémy vyjadřující hlad či sytost

Frazémy v této sémantické skupině se týkají především vyjádření hladu či pocitu sytosti. Stejně jako u předchozí skupiny byly početněji zastoupeny frazémy vyjadřující chudobu i v této skupině se setkáme více s frazémy vyjadřující negativní stránku věci, tedy pocit hladu. Zajímavým spojením je frazém *měl hlad, že by vlka snědl*. Tento frazém považujeme za Drdovu parafrázi frazému *mít hlad jako vlk*.

- žaludek se mu kroutil hlady
- měl hlad, že by vlka snědl
- sám suší hubu
- nemají co do huby
- do sytosti napráskneš
- sliny se jim sbíhaly
- šidili hubu dál

- sbíhaly sliny

1.15 Frazémy vyjadřující chytrost či hloupost

Tato skupina nám nabízí frazémy, které Drda využívá pro vyjádření chytrosti či naopak hlouposti člověka. Mezi frazémy, které naznačují, že je člověk chytrý nebo vychytralý, patří frazémy *věděl, kolik uhodilo; byla chytrost sama; nedá se zahnat do kouta; měl pod čepicí a rozum v hrsti*. Spojení *jako koza v bezinkách* se nám jeví jako autorova parafráze frazému *rozumět něčemu jako koza petrželi*. Tento frazém nám označuje situaci, kdy člověk o daném problému nic neví a nerozumí mu.

- věděl, kolik uhodilo
- byla chytrost sama
- není to taková hračka
- měl pod čepicí
- nedá se zahnat do kouta
- jako koza v bezinkách
- neměl ani tušení
- rozum v hrsti

1.16 Frazémy týkající se zvukových projevů člověka

Frazémy v této skupině nám opět vyjadřují dva protiklady. Jde buď o frazémy, které vyjadřují, jak je člověk hlasitý či jak je tichý. Pozoruhodné je, jak Drda využívá přirovnání, tedy tím, že sémanticky podobné frazémy řadí za sebe, umocňuje sílu tvrzení a intenzitu vykonávané činnosti. Děje se tak v případě přirovnání *budu jako pěna, jako nemluvnátko, jako rybička*. Stejný význam má i frazém *ani muk*. Za autorovu inovaci považujeme doplnění frazému *řval jako tur*. Tento frazém Drda obohacuje o doplnění *nebo aspoň jako Turek*.

- byl zticha jako pěna
- mlčel jako dub
- ani muk
- skojíkal jako pes
- takový křik by vzbudil i mrtvého
- šuměli jako včelstvo při rojení

- řval jako tur (nebo aspoň jako Turek)
- mlčel jako hrob
- křičí jak pominutý
- budu jako pěna, jako nemluvnátko, jako rybička
- zuby mu strachem jektaly

1.17 Frazémy vyjadřující vztah mezi subjekty

Tato skupina nám nabízí frazémy, které nám přibližují vztah mezi subjekty. Jde o frazémy, které vyjadřují lásku, tzn. *měla ho plné oči* nebo naopak nenávisť, tzn. *mají se rádi jako kočka a myš*. Frazém *měla ho plné oči* můžeme definovat jako volnou adaptaci frazému *mít plnou hlavu*. Vztah, ve kterém figuruje láska, nám zastupuje frazém *ke kobylice jako k nevěště*. Tento frazém shledáváme svébytným výtvorem autora, který vyjadřuje, že se člověk k subjektu choval mile, opatrně, zamilovaně. Naopak chování, které se vyznačuje určitou nadvládou jednoho člověka k druhému, vyjadřuje frazém *bude mi žrát z ruky*.

- mají se rádi jako kočka a myš
- byla na čerta jako milius
- ke kobylice jako k nevěště
- měla ho plné oči (mít plnou hlavu)
- bude mi žrát z ruky

1.18 Frazémy týkající se vlastností člověka či jeho stavu

V této skupině se nejprve budeme věnovat frazémům, které vyjadřují určitou typickou vlastnost člověka. Frazém *nebál se ani čerta* vyjadřuje statečnost a nebojácnost. Pro vyjádření lenosti jsou využívány frazémy *ručičky mu šly dozadu* nebo *seděla jak pecivál*. Jistou vychytralost značí frazém *měl za lubem*. Druhou částí této skupiny jsou frazémy, který značí stav člověk. V prvním případě jde o stav všeobecně, zda je člověk svobodný, ženatý. Toho se týká frazém *pod čepcem*, který vyjadřuje, že je člověk zadaný. Na první pohled podobný frazém, ovšem sémanticky zcela odlišný, je frazém *měl pod čepicí*. Tento frazém běžně vyjadřuje, že je člověk chytrý a nápaditý. Ovšem v kontextu pohádky frazém značí jistou podnapilost člověka.

- nebál se ani čerta

- ručičky mu šly dozadu
- seděla jak pecivál
- měl za lubem
- pod čepcem
- měl pod čepicí

1.19 Frazémy týkající se přemýšlení

Frazémy v této skupině jsou využívány zejména v popisu procesu přemýšlení. Mohou značit, že se lidé poradili spolu, tedy *dali hlavy dohromady*. V případě, že člověk dostal náhlý nápad nebo si uvědomil nějaké souvislosti, lze využít frazém *blesklo mu hlavou*.

- dali hlavy dohromady
- lámat si hlavu
- blesklo mu hlavou
- neměl ani tušení

1.20 Frazémy týkající se smrti

Tento sémantický okruh se týká vyjádření úmrtí. Většina frazémů vyjadřuje samotnou skutečnost, tedy *už se bere k hodině; být do večera na prkně; každá písnička má svůj konec; odebral se pod drnovou střechu...* Frazém *pro mě kuličku ještě neulili* slouží k ujištění, že smrt je ještě daleko. Slovní spojení *s Bucifálem je ámen* značí, že drak brzy umře, ovšem frazém *být s něčím ámen* vyjadřuje nejen konec života, nýbrž konečnost všeobecně.

- už se bere k hodině
- být do večera na prkně
- poslední pořízení
- každá písnička má svůj konec
- Pandrhola natáhl brka
- pro mě ještě kuličku neulili
- s Bucifálem je ámen odebral se pod drnovou střechu
- o vlastní hlavy kratší
- polykal andělíčky

- toho už na nohy nepostaví
- ležel jako mrtvý
- mohla z toho mít smrt
- natáhl brka

1.21 Frazémy s náboženským příznakem

Do této skupiny jsme zařadili frazémy, které nějakým způsobem odkazují k náboženské víře. Frazémy *na moutě duchu*;, *na mou duchu*, *na mou duši*, *na sto hříchů* jsme do této skupiny zařadili proto, že vyjadřují tak velkou jistotu, že se člověk zaručí i svou duší. Drda zde ve spojení *na mou duši*, *na sto hříchů* řadil dva frazémy za sebe, opět proto aby, umocnil efekt, který má frazém vyjadřovat.

- na moutě duchu
- na mou duchu
- Bůh sud'
- Ach, jézusmanku
- na mou duši, na sto hříchů

1.22 Frazémy týkající se zdravotního stavu člověka

Pro vyjádření zdravotního stavu člověka Drda v Českých pohádkách využíval známé frazémy *zdravá jako lusk* či *jako rybička*. Tyto frazémy vyjadřují dobrý zdravotní stav. Opakem je frazém *obestřely ho mrákoty*, který vyjadřuje, že se člověku udělalo nevolno.

- zdravá jako lusk
- jako rybička
- obestřely ho mrákoty

1.23 Frazémy vztahující se k počasí

V této skupině jsou zařazeny frazémy, které nějak charakterizují počasí. Frazém *zima byla až praštělo* označuje velkou zimu a mráz. Ovšem frazém *i kdyby trakaře padaly* může značit, že děj se stane za všech okolností a nic jej nemůže ohrozit. Současně označuje velmi nevlídné počasí, kdy padá déšť, sníh, kroupy.

- zima byla až praštělo

- i kdyby trakaře padaly

1.24 Frazémy vztahující se ke spánku

V této skupině jsou stejně jako v předešlém okruhu pouze dva frazémy. Frazém *chystal se do hajan* vyjadřuje, že se člověk chystá jít spát. A známý frazém *usnul jako buk* značí, že člověk usnul rychle a spí velmi tvrdě.

- chystal do hajan
- usnul jako buk

1.25 Frazémy vyjadřující varování, prosby, kletby, doporučení či zastrašování

V této skupině jsou sloučeny sémantické podskupiny, které jsou si významově podobné, a tak by bylo zbytečné je přímo definovat, jelikož se velmi propojují. Je tomu tak např. u frazeologického spojení *aby nechal Matějíčka na pokoji*. Tento frazém může být jak varováním, tak doporučením. Frazém *kde nechal tesař díru* Drda opět doplňuje o dodatek *ze dvora*, což znamená, že frazém dle potřeb obměňuje a vkládá do nich potřebné informace. U frazému *proženu ti kanduš* se setkáváme opět s autorovou inovací tradičního frazému. Tento frazém je jinak znám jako *prohnat někomu kalhoty, gatě, kožich*. Ovšem tato změna proběhla proto, že si to souvislosti v textu žádaly. Jelikož *prohnána* měla být žena, zaměnil Drda původní slova za *kanduš*, což je výraz pro sukni, a proto bylo využití právě tohoto slova vhodnější. Zajímavou frazeologickou jednotkou je i varování či snad kletba *tu máš čerte kropáč*, kterou Drda hojně využívá. Tento frazém značí nemilé překvapení, v některých případech způsob klení.

- aby nechal Matějíčka na pokoji
- kde nechal tesař ze dvora díru
- bude třeba podstříhnout křídélka
- dejte pokoj
- o hlavy kratší
- až ty mi přijdeš pod ruku
- já ti zvalchuju hřbet
- dávej pozor
- proženu ti kanduš

- Já ti dám!
- zapište za uši
- Chyba lávky!
- Babo rad'
- může vlézt na chlupatá na záda
- můžeš do Paďous
- tu máš čerte kropáč

1.26 Frazémy vyjadřující překvapení či úlek

Tato sémantická skupina obsahuje frazémy, které svým obsahem a vyzněním značí to, že jedince něco překvapilo. Řadíme sem i ty frazémy, které využíváme v případě překvapení, často jde tedy o zvolání. Situace, kdy je člověk překvapený, charakterizují frazémy *jako když nůž vrazí; nemohla dechu popadnout; jako padlý z nebe* apod. Frazém *tu máš čerte kropáč* je v textu využíván často k naznačení leknutí či překvapení. Také frazém *můj ty Tondo* je vyjádřením překvapení. Tento frazém je často využíván v situaci, kdy je člověk překvapen naivitou druhé osoby.

- tu máš čerte kropáč
- jako když nůž vrazí
- nemohla dechu popadnout
- by se na něm krve nedořezal
- srdce mu spadlo až do nohavic
- zíral jako z hrušky spadlý (z višně)
- nestačil oči valit
- do lidí jako když střelí
- jako padlý z nebe
- mohli na tom zázraku oči nechat
- to svět neviděl
- nemohla dechu popadnout
- neřekl ani popel
- můj ty Tondo
- mohla z toho mít smrt

1.27 Frazémy týkající se emočních stavů

Skupina frazémů, která vyjadřuje emoce lidí, je rozdělena na skupinu negativních a skupinu pozitivních emocí. Do frazeologických vyjádření negativních emocí řadíme např. frazém *dušička se v těle scvrkla*, který nám připodobňuje strach, který člověk měl. Mezi frazémy, které vyjadřují strach, můžeme zařadit frazémy *dušička v něm sesychala*; *trnula strachem*; *tlouklo srdce jako zvon* nebo *zuby mu strachem jektaly*. Další frazémy *div mu to srdce neutrhlo*; *nebyl schopen slova*; *jako kůl v plotě* či *jako kdyby mu myši pupek zatahly* charakterizují smutek člověka. Frazémy jako *jako když do něj nůž vrazí*; *zakabonila jak čert* jsou typické pro vyjádření rozčilení. Emočně nezabarvený se nám jeví frazém *tvářit se naočko*, tedy obměna frazému *tvářit se jen tak*.

- dušička se v těle scvrkla
- tvářit se naočko
- rozzuřený jako šelma v kleci
- div mu to srdce neutrhlo
- jako kdyby mu myši pupek zatahly
- dušička v něm sesychala
- zakabonila jak čert
- jako když do něj nůž vrazí
- trnula strachem
- tlouklo srdce jako zvon
- nebyl schopen slova
- je mu hanba
- jako kůl v plotě
- zuby mu strachem jektaly
- zlýma očima provrtával
- kdepak je Honzovi konec
- přestává všechna legrace

Pro vyjádření pozitivních pocitů a emocí Drda často využívá slovní spojení *dát se do smíchu*. Tento frazém značí radost, stejně jako je tomu u frazémů *spadl kámen ze srdce*; *oči mu radostí hrály*; *šťastný jak malé dítě*; *jedl vtipnou kaši*; *hubu od ucha k uchu* apod. Dalším pocitem, který Drda popisuje prostřednictvím frazému, je

zamilovanost. Tu vyjadřuje frazémem *měl jí plnou hlavu*. Frazém *všech deset prstů bych oblízla* popisuje taktéž pozitivní pocit, a to pocit spokojenosti.

- dal se do smíchu
- spadl kámen ze srdce
- oči mu radostí hrály
- šťastný jak malé dítě
- měl jí plnou hlavu
- všech deset prstů bych oblízla
- štěstím celý bez sebe
- hubu od ucha k uchu
- chtělo se do zpěvu
- jedl vtipnou kaši
- bude smíchy brečet
- nemohl se udržet smíchy
- srdce mu nadskočilo
- v očích mu hrálo sto čertů

1.28 Frazémy typické pro pohádkový žánr

V této skupině jsou obsaženy frazémy typické pro pohádkový žánr, které Drda využívá. Skupina není příliš obsáhlá, neboť po prostudování Drdovy pohádkové tvorby, jsme zjistili, že tyto frazémy užívá sporadicky. Nenalezneme tak u něj frazémy typu *bylo nebylo; žil byl* apod. Zajímavé je, že ani při ukončování pohádek nepoužíval frazém *zazvonil zvonec a pohádky je konec*, ale vystačil si se zkrácenou podobou *pohádky je konec*.

- pohádky je konec
- za onoho času

1.29 Přísloví, rčení, poučení

Při studiu Drdova díla a členění frazémů do sémantických okruhů se nám vyjevily delší frazeologické jednotky, které jsme se rozhodli sloučit do jedné skupiny. Autor byl inovativní i u těchto jednotek a např. frazém *Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech* parafrázoval dle potřeb vyplývajících z kontextu, a tak slovo neštěstí vyměnil

za nemoc. V dalším případě Drda zcela přetvořil frazém Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne na Do pytle se nacípává tak dlouho, až prasknou všechny švy. Jak originál, tak Drdova obměna značí jistou dočasnost veškerého jednání. Třetí frazeologické spojení Kdo šetří má za tři autor opět obohacuje, a to dodatkem kdo umí šikovně prodat, má za šest. Tento frazém vyjadřuje, že je třeba občas zariskovat a není nutné se vždy držet při zdi. Spojení Pověz svini, svině kanci a kanec po celej obci je jakýmsi poučením, že člověk si má svá tajemství chránit. Je zde čitelné upozornění, že pokud člověk někomu něco řekne, může se stát, že se to dozví i nepraví lidé. Pořekadlo Dneska tlusto, zejtra pusto vypovídá o špatném hospodaření některých lidí. Značí to, že člověk nehledí na budoucnost (nešetří pro chvíle nouze), ale užívá si toho, co má právě teď.

- Nemoc nechodí po horách, ale po lidech.
- Do pytle se nacípává tak dlouho, až prasknou všechny švy.
- Kdo šetří, má za tři. (kdo umí šikovně prodat, má za šest)
- Co se dá udělat dnes, nemá se odkládat na zítřek.
- Mlčeti zlato.
- Ráno bude moudřejší večera.
- Krajíc vždy padá na tu namazanou stranu.
- Pověz svini, svině kanci a kanec po celej obci.
- Dneska tlusto, zejtra pusto.
- Zlé bývá i k něčemu dobré.
- Dobrá rada drahá.
- Sliby chyby.

1.30 Frazémy bez specifického příznaku

V této skupině jsou zahrnuty ty frazémy, které se nám jevily jako bezpříznakové. Jejich dodatečné připojování k výše uvedeným okruhům by bylo ryze účelové a ubíralo by tak na kvalitě a hodnověrnosti práce. Frazeologické spojení *padlo do rukou* vyjadřuje nabytí majetku bez naší velké snahy. Frazém *hop nebo trop* poukazuje na nerozhodnost člověka či na situaci, která dopadne stejně, ať se rozhodneme jakkoliv. Frazém *vzal do služby* vyjadřuje situaci, ve které mistr zaměstná učedníka. *Měl z krku* značí skutečnost, kdy se člověk zbavil své zátěže, jako zátěž zde rozumíme např. obavy, myšlenky nebo nepříjemný úkol. Poslední, dle našeho názoru bezpříznakový frazém, je frazém *kdo*

s *koho*. Tento frazém je užíván v souvislosti s rozhodováním, který člověk má pravdu či který je lepší. Nejčastěji se tak užíval v minulosti v různých soubojích.

- padlo do rukou
- hop nebo trop
- vzal do služby
- měl z krku
- kdo s koho
- do želez (zatknout)

Závěr

V práci jsme se zabývali českou frazeologií a idiomatikou a jejím využitím v díle Jana Drdy České pohádky. Stanoveným cílem bylo zjistit, do jaké míry autor frazémy využívá a zda si tradiční frazémy osobitě inovuje.

Po prostudování české frazeologie a idiomatiky z použité literatury, jsme si stanovili, pro nás důležité požadavky, které jsme v průběhu analyzování textu na frazémy kladly.

V praktické části jsme nasbíraný frazeologický materiál sémanticky roztřídili do příslušných okruhů. Již při tomto třídění se nám začaly vyjevovat frazémy autorsky obměněné či dokonce frazémy ryze autorské. Jako frazémy obměněné jsme určili frazémy *mlátit jak do žita; moct žebra počítat; na moutě duchu; mít hlad, že by vlka snědl*. Jakým způsobem tyto frazémy autor obměnil, je popsáno vždy v příslušné skupině. Autor také využívá frazémy často v jiných situacích, než je pro ty určité frazémy typické. Je tomu tak např. u frazému *jako když se čerti žení*. Právě toto přirovnání slouží k popisu nevlídného počasí, často jde o sněhovou vánici či déšť. Drda zde ale prostřednictvím tohoto příměru popisuje nespoutanou, divokou a rychlou jízdu jezdců na koních.

Jako ryze svébytný výtvor autora můžeme hodnotit frazém *ke kobylce jako k nevěstě*, což je frazém, který nám vyjadřuje vřelý vztah jedné osoby vůči druhé osobě či zvířeti. Dalším takovým frazémem je *až se budou stará košťata zelenat*. Tento frazém naznačuje, že se daná skutečnost nikdy nestane.

Autorova tvořivost se projevuje také v řazení frazémů vedle sebe, což dělá pro zdůraznění významu frazému. K takovému jevu dochází např. ve spojení *budu jako pěna, jako nemluvnátko, jako rybička*. V tomto případě jde autorovi o umocnění ujištění, že člověk bude opravdu ticho.

Inovativně se Drda projevuje i u rčení, která často jen obměňuje dle potřeby. Autorsky přetvořil např. frazém *Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech*. Toto rčení obměnil tak, že slovo *neštěstí* vyměnil za *nemoc*.

Jako zcela osobitě pojatý frazém hodnotíme spojení *Do pytle se nACPává tak dlouho, až prasknou všechny švy*. Tento frazém má stejný význam jako podobné spojení *Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne*. Drda zde inovativně vyjadřuje, že vše má svůj konec.

Po prostudování frazeologie v Drdově pohádkách se nám ukázalo, že Drda často tradiční frazémy doplňuje. Děje se tak např. u frazému *řval jak tur*, který Drda doplňuje

o nebo aspoň jako Turek. Stejně tak je tomu u rčení *Kdo šetří má za tři* , které Drda obohacuje o dodatek *kdo umí šikovně prodat, má za šest*.

Výsledkem práce je, že Jan Drda ve své pohádkové tvorbě frazémy aktivně využívá. Také jsme zjistili, že frazémy dle potřeby obměňuje a různě přetváří. Nalezli jsme i frazémy, které lze nazvat svébytnými výtvary autora. Proto lze říci, že autor si ve své tvorbě frazémy i vytvářel.

Hodnotou práce je rovněž rozřídění frazémů do 30 sémantických okruhů, které mohou sloužit k praktickému využití.

Zdroje

Použitá literatura

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010, 353 s. ISBN 978-80-246-1743-5.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-7367-095-x.

ČERMÁK, František a Jiří HRONEK. A KOLEKTIV. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1: Přirovnání*. 1. vyd. LEDA, 2009. ISBN 9788073352165.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1: Přirovnání*. Leda. 2009. ISBN 9788073352165

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2: Výrazy neslovesné*. Leda. 2009. ISBN 9788073352172

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 3: Výrazy slovesné*. Leda. 2009. ISBN 9788073352189

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4: Výrazy větné*. Leda. 2009. ISBN 9788073352196

ČERVENÁ, Vlasta. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 3., opr. vyd. Editor Vladimír Mejstřík. Praha: Academia, 2003, 647 s. ISBN 9788020010803.

DRDA, Jan. *České pohádky*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969.
GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Průruční mluvnice češtiny*. 2. oprav. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, 799 s. ISBN 80-7106-134-4.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 4. vyd., přeprac. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, 568 s.

HRABÁK, Josef. *Poetika*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1977, 361 s.

HUBÁČEK, Jaroslav, Eva JANDOVÁ a Jana SVOBODOVÁ. *Čeština pro učitele*. 2. vyd. Opava: Vademecum Bohemiae, 2002, 303 s. ISBN 80-86041-30-1.

Slovník literární teorie. Vyd. 1. Editor Štěpán Vlašín. V Praze: Československý spisovatel, 1977, 471 s.

Internetové zdroje

Portréty: Jan Drda. In: [online]. 8. listopadu 2009 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_audio/1032765.mp3

Soudruh spisovatel Jan Drda. In: *Český rozhlas: Leonardo* [online]. 3. března 2008 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/soudruh-spisovatel-jan-drda--429988

Znáte je dobře?: Jan Drda. In: *Archiv České televize* [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10087924982-znate-je-dobre/206562230460004-jan-drda/>